

– недостатність достовірної інформації про ринок консалтингових послуг (кількість операторів ринку, консалтингові продукти, їх споживчі характеристики, вартість послуг, обсяг і результативність роботи консалтингово-аудиторських компаній) не тільки створює умови для недоброякісної конкуренції, але й не дає можливості потенційним споживачам орієнтуватися на цьому ринку;

– відсутність соціалізованої структури консалтингових послуг загалом; відсутність рейтингової методології і стандартів обслуговування; невідпрацьованість правового поля та відповідальності в договірних відносинах; відсутність консолідованої готовності протистояти захопленню “іноземцями” внутрішнього ринку та багато інших.

Безперечно, стан ринку консалтингових послуг є своєрідним індикатором економічного розвитку держави, а отже, для його подальшого розвитку необхідно подолати вищеперелічені проблеми та, застосовуючи глобальний підхід, прагнути організувати надання в Україні консалтингових послуг абсолютно нового типу, яким були б притаманні динамізм, інноваційність, орієнтація на клієнта, належна якість, високий професіоналізм.

1. Верба В. *Управлінське консультування в Україні: місія нездійсненна?* // Синергія. – 2004. – №3. 2. Добронравова О. *Вітчизняні консалтингові компанії працюють на майбутнє, але дуже перспективно* // <http://www.kontrakty.com.ua/ukr/gc/nomer/2002/48/8.html>. 3. *Класифікація консалтингових послуг* // <http://www.management.com.ua/consulting/cons006.html>. 4. *Нечипорук М. Наймаємо радника* // <http://www.kontrakty.com.ua/ukr/gc/nomer/2002/04/18.html>.

УДК 658.012.2(477)

У.В. Ковалишин

Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра обліку і аудиту

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЮДЖЕТУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ГОСПОДАРЮЮЧИХ СУБ'ЄКТІВ

© Ковалишин У.В., 2007

Розглянуто суть інформаційного забезпечення, а також визначено роль інформації при впровадженні та використанні бюджетування діяльності господарюючих суб'єктів. Запропоновано методіку групування джерел інформації для складання основних видів бюджетів підприємств.

In clause the concept of a supply with information is considered, and also the role of the information is certain at introduction and use of budgeting of activity of economic subjects. Except for it in work sources of the information for drawing up of the basic kinds of budgets of the enterprises are grouped.

Постановка проблеми. Прийняття управлінських рішень підприємствами взаємопов'язане з оцінкою реальних обставин та їхньої економічної ефективності. Така оцінка є трудомістким завданням, оскільки залежить від впливу багатьох об'єктивних чинників, серед них: наявність ресурсів для фінансування поточної і перспективної діяльності; дієвість методів формування фінансово-економічної стратегії; ефективність економічної системи підприємства, в межах якої приймають, або виконують управлінські рішення. Першочергового розгляду потребують проблеми розроблення і впровадження нових технологій управління, регулювання та планування на рівні суб'єктів господарювання. перманентним у плануванні діяльності підприємств є розроблення поточної фінансово-економічної стратегії, дієвим інструментом реалізації якої може стати бюджет підприємства – важливий інструмент внутрішньогосподарського регулювання.

Оптимізація функціонування будь-якої системи управління потребує правильної організації інформаційного забезпечення, тобто сукупності опрацьованих даних про стан об'єктів фінансово-господарської діяльності, що задовольняють вимоги керуючого блоку. Згідно з ГОСТ 34.003-90 "АС. Термины и определения" під інформаційним забезпеченням розуміють сукупність форм документів різних видів призначення нормативної бази та реалізованих рішень щодо обсягів, розміщення і форм існування інформації, яка використовується в інформаційній системі під час її функціонування на об'єкті управління [9, с. 22].

Потреба в інформації виникає не лише перед складанням бюджету, але й під час його виконання та при дослідженні й аналізі відхилень.

Аналіз досліджень і публікацій. З огляду на важливу роль бюджетування в упорядкуванні діяльності підприємств для підвищення ефективності менеджменту, фінансової результативності, удосконалення управління грошовими потоками, формування інформаційної бази для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, виникає необхідність дослідження проблем із застосуванням управлінської технології на вітчизняних підприємствах, пошуку шляхів і напрямів їхнього подолання. Окремі проблеми впровадження та застосування бюджетування на підприємствах розглядаються у працях М. Білик, В. Бочарова, В. Гамаюнова, С. Голова, М.Данилюка, М. Колісника, В. Лещія, І. Мейтленда, Г. Партин, Т. Сізової, О. Терещенка, В. Хруцького та інших. Необхідно виокремити проблеми, систематизувати та знайти шляхи їхнього вирішення визначити пріоритети.

На думку директора департаменту управлінських технологій "Київської аудиторської групи" Ю. Назарова, основними вказівниками виникнення необхідності впровадження системи бюджетування на підприємстві є складність отримання достовірної інформації для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, відсутність чіткої системи відповідальності за результати діяльності організації, відсутність механізму планування і контролювання досягнення конкретних цілей, постійна нестача, або надлишок грошових коштів та інших ресурсів [1; 2].

На особливу увагу заслуговують дослідження проф. О.Є. Кузьміна, к. е. н. Н.О. Шпака та О.Г. Мельник, які провели соціологічне опитування, щоб виділити основні проблеми на шляхи розроблення та впровадження систем бюджетування.

Результати соціологічного опитування 370-ти менеджерів на 219 вітчизняних підприємствах, що застосовують системи бюджетування за різними рівнями діяльності, дають змогу виокремити нагальні проблеми, що перешкоджають впровадженню та використанню бюджетних систем в організаціях [5, с.171], зокрема:

1. Недостатній рівень інформаційного забезпечення для розроблення реальних бюджетів	37,1 %
2. Опір працівників розробленню та виконанню бюджетів	31,3 %
3. Недостатня кваліфікація розробників та виконавців бюджетів	24,2 %
4. Відсутність сучасного технічного та програмного забезпечення	23,7 %
5. Наявність конфліктів, пов'язаних з розподілом ресурсів організації між річними підрозділами	20,0 %
6. Відсутність інформації про процедури та порядок розроблення і реалізації бюджетів	16,3 %

Бухгалтерський облік як інформаційно-аналітичну базу бюджетного управління розглядає у своїх статтях заступник генерального директора з економічних питань ЗАТ "Новокраматорський машинобудівний завод" Ю.В. Чибісов [10, с. 202].

Цілі статті. Метою цієї статті є дослідження та систематизація інформації, що необхідна для складання бюджету та контролю за його виконанням.

Основний матеріал. Функціонування системи бюджетування набуває все більшої популярності у нашій країні. Дослідження дають змогу стверджувати, що бюджетування на сучасному етапі успішно використовують такі вітчизняні підприємства: ВАТ "Жидачівський целюлозно-

паперовий комбінат”, ВАТ “Укрнафта”, ЗАТ “Автовантажувач”, ВАТ “Стрийський склозавод”, ВАТ “Львівгаз”, ТЗОВ “Снежка-Україна” [7, с. 9], ЗАТ “Новокраматорський машинобудівний завод” та інші [10, с.202].

Серйозною проблемою використання бюджетування на вітчизняних підприємствах визнано недостатній рівень інформаційного забезпечення для розроблення реальних бюджетів [5, с.171]. Ця проблема є комплексною і тісно пов'язана з відсутністю необхідних управлінських реєстрів, які можуть надати необхідну інформацію для розроблення різних видів бюджетів, високим рівнем динамічності середовища функціонування, приховуванням зацікавленими особами певної інформації тощо.

Якість бюджетування на підприємстві великою мірою залежить від якості вхідної інформації, що надходить з різних підрозділів підприємства. Тому інформація, що використовується під час бюджетування, повинна відповідати певним вимогам.

Основними якісними характеристиками інформації є адекватність і надійність. Під адекватністю розуміють властивість інформації давати користувачам уявлення про минуле і сьогодення компанії і прогнозувати майбутнє [4, с.35–36]. Складовими елементами адекватності є:

- своєчасність — інформація є своєчасною, доки існує можливість використовувати її для прийняття рішень;
- зворотний зв'язок — інформація впливає на рішення, даючи можливість підтвердити його чи скоригувати; без знання про минуле неможливе прогнозування, а без зацікавленості в майбутньому знання минулого втрачає будь-який сенс;
- прогнозна цінність — інформація сама по собі не є прогнозом, вона має давати основу для його складання.

Інформація визнається надійною, якщо вона об'єктивно і правильно відображає явища господарського життя компанії. Під надійністю розуміють:

- точність — описання об'єкта, з максимальною необхідною повнотою та акуратністю;
- нейтральність — відсутність в інформації суб'єктивних оцінок. Вона (інформація) не повинна надаватися вибірково для впливу на рішення користувачів;
- можливість перевірки — незалежне одержання інформації.

Названі характеристики інформації є первинними і найзначущішими. Вторинною якісною характеристикою є порівнянність, тобто наявність подібностей і розбіжностей у даних про два різні об'єкти. Таке зіставлення можливе у разі використання надійних способів вимірювання, однакових стандартів і класифікаторів [4, с.35–36].

Варто виділити ще такі характеристики, як раціональність, що передбачає її достатність, оперативність, високий коефіцієнт використання первинної інформації, відсутність зайвих даних, подолання суперечності між систематичним зростанням обсягу інформації і постійною її нестачею для раціонального управління через високу вартість отримання необхідних відомостей, та ефективність інформації (система інформації повинна вимагати мінімум затрат на збирання, обробку, зберігання та використання даних, забезпечуючи усі потреби аналізу та управління).

Однією із найважливіших інформаційних служб, що забезпечує систему управління інформацією на сучасному етапі, є бухгалтерія, яка формує інформацію про фактичну наявність, використання майна і ресурсів організації, про господарські процеси і результати діяльності, про позикові кошти, розрахунки, претензії тощо [3, с. 253].

Проте ми не погоджуємося із твердженням О.А. Лаговської, що бухгалтерський облік повинен повністю задовольняти функції системи бюджетування [6, с. 123], оскільки поряд із інформацією, яку можна отримати зі системи бухгалтерського обліку, необхідна інформація оперативного обліку та звітності, статистичного обліку та звітності, відділу маркетингу, планово-економічного відділу, відділу кадрів тощо, а також необлікова інформація.

Існують такі джерела необлікової інформації:

- офіційні нормативні документи, якими підприємство зобов'язане користуватися у своїй діяльності – Закони України, Укази Президента, Постанови Уряду та місцевих органів, накази вищих органів;

▪ матеріали, акти, висновки внутрішнього та зовнішнього аудиту, внутрішньовідомчих і позавідомчих ревізій, перевірок діяльності податкової служби, кредитних установ, територіальних агентств з фінансового оздоровлення тощо, лабораторного та лікарсько-санітарного контролю, професійних консалтингових фірм, друку, ЗМІ, Інтернету, регіональних відділів статистики, особистих контактів з виконавцями;

- господарсько-правові документи (договори, рішення арбітражу, судових органів тощо);
- технічна та технологічна документація;
- спеціальні обстеження (хронометраж);
- доповідні записки, листування з контрагентами;
- реклама;
- інші.

Розглянемо основні види бюджетів та інформацію, що необхідна для їхнього складання (див. таблицю).

Інформаційне забезпечення бюджетування діяльності суб'єктів господарювання

№ з/п	Вид бюджету	Джерела інформації
1	Бюджет виробництва	Інформація за рахунками бухгалтерського обліку 20 "Виробничі запаси", 22 "Малоцінні та швидкозношувані предмети", 23 "Виробництво", 26 "Готова продукція", 91 "Загальновиробничі витрати", 66 "Розрахунки за виплатами працівникам", 65 "Розрахунки за страхування"; тарифні умови, оклади, розцінки; норми витрат матеріалів; технічна та технологічна документація; дані маркетингових досліджень; тощо.
2	Бюджет продажу	Інформація за рахунками бухгалтерського обліку 20 "Виробничі запаси", 66 "Розрахунки за виплатами працівникам", 65 "Розрахунки за страхування", 70 "Доходи від реалізації", 71 "Інший операційний дохід", 90 "Собівартість реалізації", 92 "Адміністративні витрати", 93 "Витрати на збут" тощо; договори поставок, виконання договорів; умови збуту; реклама; засоби масової інформації; офіційні нормативні документи; тощо.
3	Інвестиційні бюджети	Інформація за рахунками бухгалтерського обліку 14 "Довгострокові фінансові інвестиції", 15 "Капітальні інвестиції", 35 "Поточні фінансові інвестиції", 72 "Дохід від участі в капіталі", 96 "Втрати від участі в капіталі"; офіційні нормативні документи; матеріали, акти, висновки внутрішнього та зовнішнього аудиту, консалтингових груп; особисті контакти; засоби масової інформації.
4	Допоміжні бюджети	Інформація за рахунками бухгалтерського обліку 23 "Виробництво", 66 "Розрахунки за виплатами працівникам", 65 "Розрахунки за страхування" 73 "Інші фінансові доходи", 74 "Інші доходи", 94 "Інші витрати операційної діяльності", 95 "Фінансові витрати", 97 "Інші витрати", 98 "Податок на прибуток", 99 "Надзвичайні витрати"; офіційні нормативні документи; тощо.

Комплексне використання перерахованих джерел інформації та правильне їх поєднання під час бюджетування дають змогу всебічно та глибоко вивчити всі аспекти господарської діяльності та виявити резерви економічного та соціального розвитку.

снoвки. Для якісного управління необхідна оптимальна кількість достовірної інформації, оскільки її нестача не дає змоги отримати повного уявлення про предмет, що вивчається. З іншого боку, надлишковість інформації перешкоджає її швидкій обробці, аналізу й узагальненню, внаслідок чого можна прийти до необґрунтованих висновків. Щоб зменшити обсяг інформації, її оформляють кодами, шифрами, спеціальними методами, що одночасно підвищує її корисну місткість. Успішно вирішується ця проблема в умовах функціонування автоматизованих систем управління, що усувають потік непотрібної, надлишкової інформації. Тому для покращання обробки інформації щодо оцінки фінансового-економічного стану підприємства, необхідно створити єдину централізовану інформаційну систему, застосовуючи сучасні ЕОМ.

Формат: Список

1. Горилей О. Бюджетная просчетность // *Компаньйон*. – 2002. – № 42 (298). 2. Горилей О. Жизненная необходимость // *Компаньйон*. – 2002. – № 42 (298). 3. Ковалишин У.В. Роль та місце управлінського обліку в системі управління сучасним підприємством // *Науковий вісник НЛТУУ: Збірник науково-технічних праць*. – Львів, 2006. – Вип. 16.1. – С. 253–259. 4. Косарев О.Й., Волік В.М. *Методологія бюджетування діяльності підприємств: Навч. посібник*. – К., 2004. 5. Кузьмін О.Є., Шпак Н.О., Мельник О.Г. Проблеми застосування бюджетування на вітчизняних підприємствах // *Економічний вісник НТУУ “Київський політехнічний інститут”*. – 2005 (2). – С. 167–173. 6. Лаговська О.А. Методи обліку витрат як інформаційна база системи бюджетування // *Вісник Житомирського державного економічного університету / Економічні науки*. – Житомир, 2005. – №2 (32). – С. 123–127. 7. Мельник О.Г. Бюджетування в системі управління підприємством: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.01. Нац. ун-т “Львівська політехніка”. – Львів, 2004. – 25 с. 8. Сухарева Л.А., Петренко С.Н. *Контролінг – основа управління бізнесом*. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2002. – 208 с. Твердохліб М.Г. *Інформаційне забезпечення менеджменту: Навч. посібник*. – К., 2000. 10. Чибісов Ю.В. *Бухгалтерський облік як інформаційно-аналітична база бюджетного управління* // *Вісник Житомирського держ. техн. ун-ту / Економічні науки*. – Житомир, 2005. – №2 (32). – С. 202–207.

УДК 658.012.32.003(477)

З.О. Коваль

Національний університет “Львівська політехніка”,
кафедра обліку та аналізу

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКІВ ПІДПРИЄМСТВА ІЗ СПОЖИВАЧАМИ ПРОДУКЦІЇ ЗА ПОКАЗНИКАМИ ЕФЕКТИВНОСТІ ТА НАДІЙНОСТІ

© Коваль З.О., 2007

Запропоновано методичні рекомендації щодо здійснення економічного аналізу прямих та опосередкованих взаємозв'язків підприємства із споживачами за показниками ефективності та надійності.

In this article methodological recommendations as to economic analysis of direct and indirect relations between a firm and consumers on the basis of indices of efficiency and responsibility are proposed.

Постановка проблеми. У багатьох галузях української економіки спостерігається зростання значення чинників, які сприяють тому, що формування надійних та тривалих відносин підприємства із споживачами стає першочерговим завданням для забезпечення його